

Maarten Bon

'WHISTLE FOR A FRIEND'

In memoriam Emile Biessen

Op 23 juli, tijdens de vakantie die hij in Obergail, Oostenrijk, met zijn vrouw Kitty doorbracht, werd Emile, geheel onverwacht, door een hartaanval getroffen. Het kwam allemaal zo plotseling (tijdens een wandeling), dat medische hulp niet meer mocht baten. Volgens Kitty heeft Emile niet beseft wat er zich afspeelde in hem: het ging allemaal te vlug.

Ik wist mij door een grote vriendschap met hem verbonden. Deze vriendschap die ontstond toen ik hem leerde kennen in 1969, toen ik als pianist in dienst kwam bij de N.O.S. (waar hij al een paar jaar werkte) werd voortdurend gevoed door de muziek en het gezamenlijk muziekmaken, door het naar elkaar luisteren en met elkaar praten over onze ervaringen, onze ontdekkingen, onze emoties, onze liefde voor de muziek. Een hoogtepunt van onze samenwerking was het tot stand komen van een fluitsolowerk, genaamd "Whistle for a friend" (1979-1980). Voor mij is dit stuk het monument dat onze vriendschap symboliseert. De keren dat wij als fluit-piano-duo optraden zijn op de vingers van twee handen te tellen, en dat is opmerkelijk. De laatste twee jaren scheen daar verandering in te komen. We hadden vele plannen voor de komende jaren. Emile en ik vonden elkaar ook in die tussenvorm van componeren en spelen, genaamd 'instant composing' oftewel improviseren: samen zonder vooropgesteld plan een muziekstuk maken voor een publiek: voor uitvoerende musici, die jaar in jaar uit gewend zijn alleen muziek uit te voeren die van te voren is ingestudeerd, een sensatie!

Emile Peter Joseph Biessen werd op 22 maart 1938 te Heerlen (Limburg) geboren, als negende van een gezin van in totaal elf

kinderen. Zijn vader leidde de harmonie in Heerlen. Daardoor kwam hij al jong in aanraking met de muziek. Na het gymnasium ging Emile studeren aan het Grenzkonservatorium in Aken (Duitsland): zijn fluitleraar aldaar was Wilhelm Hermann. Na het conservatorium studeerde hij in Grenoble en later in Parijs, bij Jean-Pierre Eustache. Later nam hij nog les bij Johan Feltkamp, die bij Emile in zeer hoog aanzien stond. Terug in Nederland werd hij voor piccolo aangenomen in het Noordhollands Philharmonisch Orkest in Haarlem.

Met zijn oudere broer Harry Biessen, die piano speelde, vormde hij een duo dat in de jaren zestig grote bekendheid kreeg, tot in de USA toe, onder meer door de fascinerende improvisaties waar het duo zich op toelegde, maar ook door de onallegaagse keuze van het repertoire. (Henk de Bij legde een optreden van beiden vast voor de televisie in 1968; opmerkelijk is onder meer de uitvoering van Syrinx van Claude Debussy: niet alleen prachtig van toon, maar ook van opbouw van de com-

positie: voor mij de ideale vertolking van dit werk).

Van 1971 tot 1975 maakte hij deel uit van het Arditokwintet, waarvan verder deel uit maakten: Rob Visser, hobo, Sjef Douwes, klarinet, Peter Hoekmeyer, hoorn en John Mostard, fagot (Guus Dral nam later de plaats in van John Mostard). Ik laat nu even Peter Hoekmeyer aan het woord:

“Begin zeventiger-jaren kwam Emile bij mij in het kwintet. Daar leerde ik hem pas goed als fluitist kennen, als musicus. Nooit zal ik vergeten hoe hij het kwintet van Taffanel speelde: heldere toon, virtuose techniek, enorme souplesse en een warme voordracht. Schitterend! En met al die mollen: hij vergiste zich nooit. In zo'n kwintet wordt muziek gemaakt maar er wordt ook een machtsstrijd gevoerd. Soms behoorlijk bot, maar vaak subtiel, heel subtiel zelfs. Nu komen we bij Emile. Het kon niet genoeg subtiel zijn, of Emile trad nog subtieler op. Zo subtiel zelfs, dat de meest grofbesnaarde kwintetleden zichzelf plotseling dingen hoorden doen waar ze zichzelf nooit toe in staat geacht hadden. Verwondering dus, door Emile.”

Het Arditokwintet heeft schitterende opnamen gemaakt, o.a. van de kwintetten van Reicha en Danzi: Emile heeft me wel eens laten weten dat de opnamen zo perfect waren, dat ze zo op de plaat vastgelegd hadden kunnen worden.

In 1963 trad hij bij het Omroeporkest in algemene dienst. Enige tijd later werd hij eerste fluitist bij het Radio Filharmonisch Orkest, als opvolger van Adriaan Bonsel. Deze functie heeft hij tot zijn dood toe vervuld.

Ook in de kamermuziek was hij zeer actief: hij trad op met het Amatikwartet en het Raphaëlkwartet, met Emily Heyens en Ton Wilmes vormde hij het Debussytrio (fluit, altviool en harp), met Gerrit Hommerson, evenals ik pianist bij de N.O.S., vormde hij een duo dat verschillende plaat-

opnamen maakte en vele concerten in den lande gaf.

Ook als solist deed hij van zich horen: hij trad op als solist met dirigenten als Willem Frederik Bon, Jean Fournet, Hans Vonk, Kent Nagano en David Zinman.

Hij werd regelmatig gevraagd in de jury van concoursen zitting te nemen: zo was hij in 1988 jurylid van het Internationaal Fluitconcours te Scheveningen. Op verzoek van Trevor Wye trad hij op voor de British Flute Society. Tijdens de zomervakantie gaf hij fluitcursussen in Nederland (Orlando-Festival te Kerkrade) en België (Internationale Muziekweek te Dworp).

Naast al deze activiteiten gaf hij les aan de conservatoria van Utrecht (directeur Ton Hartsuiker) en Den Haag (directeur Frans de Ruiter). Van heinde en verre kwamen de leerlingen naar Nederland om les bij hem te nemen. Zijn faam als leraar was nog steeds groeiende. Op zijn karakteristieke wijze van lesgeven en omgaan met zijn leerlingen zal door een van zijn leerlingen uitvoerig worden ingegaan.

Twee componisten schreven fluitsolowerken voor hem en met hem: Jean Lambrechts en de schrijver van dit in memoriam.

Emile speelde afwisselend op twee dwarsfluiten: een zilveren Hammig en een gouden Mehnert. Kitty: “Emile was altijd zoekende naar de mooie, gepolijste toon, de klank van zilver; gouden fluiten daar had hij het niet zo op; na jaren vond hij in goud wat hij in zilver zocht.”

Emile hield zich niet uitsluitend bezig met genoteerde muziek. Met zijn broer Harry Biessen had hij zich al intensief bezighouden met improviseren, en ook later mocht hij dat graag doen. In 1991 en 1992 gaf hij enkele concerten met mij, waarbij improvisaties op het programma stonden,

onder meer op gegevens van Michel Huisman en Louis Andriessen. Hij gaf daarin blijk van een groot compositorisch inzicht, van fantasie en vormgevoel. Gelukkig zijn enkele improvisaties bewaard gebleven.

Hij had nog vele plannen voor de toekomst: zijn grote wens was een CD te maken met oa. *Joueurs de Flûte* van Albert Roussel, de *Sonatine* van Darius Milhaud, *Sequenza* van Luciano Berio, *Le Merle Noir* van Olivier Messiaen, de *Sonate* van Paul Hindemith en zijn geliefde *Variaties* van Frans Schubert. Mart Benders, de fluitiste die zovele jaren aan zijn zijde zat in het Radio Filharmonisch Orkest, vond na zijn dood op de lessenaar in zijn studio de volgende werken staan, waaraan hij tot het laatst werkte of waaraan hij na de vakantie wilde gaan werken: de *Solosonate in a* van J.S.Bach, *Cinq Incantations* van André Jolivet, de *Etudes* van Frans Vester en de *Sequenza* van Luciano Berio, in de onlangs verschenen nieuwe metrische notatie van de componist.

Karakteristiek voor Emile's musiceren was het respect voor de muziek: hoewel hij alles in zich had om solo te spelen, om in z'n eentje een zaal vol mensen te boeien, ging het hem toch in de eerste plaats om het totaal van de partituur: of het nu een kleine formatie was dan wel een groot symfonieorkest, hij was erop uit een harmonie te bereiken met de andere musici. Dat hij als musicus vaak boven de anderen uitstak, kon hij niet helpen; hij inspireerde zijn omgeving door zijn grote muzikaliteit en fantasie, door zijn niet-aflatende inzet, door zijn grote uitstraling en de warmte van zijn persoonlijkheid, door de durf om muzikale en instrumentale risico's te nemen ter wille van de expressie.

